

SBOROVÝ GENERÁL JAN KRATOCHVÍL

* 11. 1. 1889 Horní Radechová

† 15. 3. 1975 Červený Kostelec

Na jaře 1943 se u čs. vojenské jednotky v SSSR objevila nová osobnost - plukovník, od léta 1943, brigádní generál Jan Kratochvíl. Dnem 10. září 1944 se však vytratil z dějin a prostřednictvím historiografie komunistického režimu je znám jako neschopný velitel 1. čs. armádního sboru v SSSR, který byl na začátku karpatsko-dukelské operace zbaven velitelské funkce.

Když Jan Kratochvíl ukončil studium Vysoké školy technické 31. května 1911 první státní zkouškou, absolvoval jednoroční vojenskou službu u pluku zemských střelců 1 ve Striegenu. V důsledku vyhlášené mobilizace nastoupil 28. července 1914 u pěšího pluku 30 ve Vysokém Mýtě. Odjel s jednotkou na ruskou frontu, kde byl u obce Ostrov 21. října 1914 zajat ruskou armádou.

Přihlásil se do vznikajícího Čs. vojska na Rusi a 24. června 1916

byl zařazen jako "střelec" k 2. čs. střeleckému pluku Jiřího z Poděbrad. Téměř celý následující rok působil v rozvědce ruské 83. pěší divize. Když se vrátil k 2. čs. střeleckému pluku stal se velitelem čety, s níž se zúčastnil památné bitvy u Zborova, bojů u Volosanky, Velkých Hájů i ústupu od Tarnopole. Také v následných bojích proti sovětským jednotkám se osvědčil jako "výborný" voják a jako velitel "v poli

nezaměnitelný, pracuje chladnokrevně s rozvahou. Výborný důstojník, na nějž v každém ohledu možno spořádnouti".

Do vlasti se kapitán Kratochvíl vrátil v dubnu 1920 a po převzetí za důstojníka z povolání byl u pěšího pluku 2 ustanoven velitelem roty, pak praporu a v roce 1927 učitelem taktiky pěchoty v kurzu velitelů oddílů v Praze. Poté převzal velení instrukčního praporu II/28 v Milovicích. V letech 1930 - 1933 zastával funkci přednosty všeobecné skupiny 1. oddělení I. odboru ministerstva národní obrany. Následujících pět let působil jako velitel pěšího pluku 42 v Terezíně, avšak 1. července 1938 byl ustanoven pověřencem pro vykonávání zvláštních prací u velitelství 3. divize v Terezíně a nakonec velmi krátce (od února do března 1939) byl velitelem pěšího pluku 9 Karla Havlíčka Borovského v Kremnici.

Po návratu ze Slovenska se zapojil do budování ilegální organizace - Obrana národa, v níž byl pověřen funkcí prvního zástupce velitele oblasti generála F. Kraváka. Krátce poté však padlo rozhodnutí o odchodu plukovníka Kratochvíla do zahraničí. A tak 23. července 1939 přešel do Polska. Předposledním transportem Čechoslováků odjel 20. srpna z Gdyně do Calais. Když přijel do Paříže, spolupracoval na odvozech dobrovolníků u čs. vojenského atašé. Při vytvoření vojenské správy Čs. národního výboru ve Francii byl ustanoven přednostnou oddělení, avšak již v lednu 1940 odešel k 1. čs. divizi, kde převzal funkci velitele divizní pěchoty. Na začátku března byl ustanoven velitelem 1. čs. pěšího pluku, s nímž doslova prošel celou francouzskou frontou. Byl "u vojáků oblíbený jako správný voják. Byl vždy starostlivý a dovedl na frontě i v těžkých situacích se o svůj pluk postaratí a vyvésti celkem neporušený na bojové pohotovosti... Jako velitel pluku snášel námahy fronty dobře, i když měl osobní auto, nepoužíval jej, jen v nezbytných případech. Často pochodoval s plukem jako příklad a starostlivý velitel..."

Ve Velké Británii potom zastával funkci přednosty II. a posléze III. odboru MNO. V lednu 1943 sice převzal funkci velitele Čs. samostatné brigády, avšak zanedlouho poté byly dojednány formální otázky spojené s jeho odjezdem do Sovětského svazu. Tam se však po Kratochvílově příletu (25. března 1943) vynořila řada otázníků kolem jeho dalšího určení.

Služebně nejstarší plukovník čs. armády v zahraničí musel na přání sovětských činitelů a československých komunistů ustoupit nejmladšímu plukovníkovi čs. zahraniční armády - Ludvíku Svobodovi. Choulostivá osobní otázka byla nakonec vyřešena jmenováním Kratochvíla velitelem všech čs. vojenských jednotek v SSSR, tzn. jak brigády, tak náhradního tělesa, zatímco velitelem 1. čs. brigády se stal plukovník Svoboda.

Generál Kratochvíl v Novochopersku ještě řídil taktický výcvik brigády jako celku a ve funkci "pozorovatele" (!) se zúčastnil bojů o Kyjev 5. až 12. listopadu. Mezitím čs. vyslanec Z. Fierlinger naléhal, aby Kratochvíl byl odvolán z fronty, "kde prý může narušit činnost plk. Svobody a Sověty si prý jeho činnost na frontě nepřejí..." Zdá se, že opak byl pravdou. Sovětské velení ocenilo jeho přítomnost v bojovém sledu Řádem vlastenecké války I. stupně, neboť byla vzpruhou k zvýšení bojového ducha útočících jednotek.

Po návratu do Moskvy se generál Kratochvíl zúčastnil jednání československo-sovětské komise pro formování čs. vojenských jednotek na území SSSR, jejichž výrazem bylo memorandum vrchního velitele Rudé armády, podepsané 10. dubna

1944. Měsíc poté se velitelství čs. vojenských jednotek v SSSR reorganizovalo na štáb 1. čs. armádního sboru v SSSR.

Koncem července Kratochvíl požádal náčelníka štábu 1. ukrajinského frontu o přesunutí sboru do prostoru Sambor s tím, že předpokládal - podle průběhu operací Rudé armády - jeho nasazení až na směr Moravská Ostrava. Sovětské velení však tehdy odpovědělo, že "má svůj plán a ví co dělá, mějte proto trpělivost, Čs. jednotky budou nasazeny v příhodném čase. Sovětská vláda chce čs. vojenské jednotky co nejvíce šetřit, aby se na Slovensko dostaly v dobrém stavu. Nemůžeme je nechat rozbit dřívě, než se dostaneme na čs. území..."

Na začátku karpatsko-dukelské operace byl Kratochvíl odvolán maršálem I. S. Koněvem z funkce na základě "nařízení vrchního velitelství, neboť nezvládl velení sborem, neorganizoval boj a tvrdě nevelel jednotkám..." Neúspěch operace se odrazil v nervozitě a hledání viníků, i když bylo zřejmé, že ve spleť a nepřehledné situaci za daných podmínek se předpokládaných termínů a cílů (dobyť Prešova za pět dní) nedosáhne. Generál Svoboda při převzetí funkce velitele 1. čs. sboru generálu Kratochvílovi sdělil, že podle jeho názoru jsou příčiny jeho odvolání jiné. Koneckonců generálplukovník Moskalenko, když Svobodovi předával rozkaz velitele frontu, také prohlásil: "Maje k Vám velkou důvěru, svěřuji Vám velení sborem, třebaže jak jsem se včera přesvědčil, to ani s brigádou neumíte" (!).

Generál Kratochvíl se 21. září 1944 vrátil do Moskvy, odkud byl později přidělen velitelství osvobozeného území a ještě v dubnu 1945 se stal velitelem vojenských škol. V poválečné čs. armádě byl ustanoven do funkce velitele II. sboru v Hradci Králové, kterou zastával až do podzimu 1947, kdy mu byla ze zdravotních důvodů udělena dovolená a dnem 1. dubna 1948 byl přeložen do výslužby.

PhDr. Zdeněk Vališ